

CZU 343.3/.7+502/504

RĂSPUNDEREA PENALĂ A PERSOANEI JURIDICE PENTRU POLUAREA APEI (ART. 229 CP RM)

Grigore ARDELEAN,
doctor în drept, lector universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
Marcel BOȘCANEANU,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Necesitatea consacrarii răspunderii penale a persoanei juridice s-a născut și a luat amploare în condițiile în care, de veacuri, problema responsabilizării penale a persoanei juridice a constituit și, de fapt, mai constituie încă o problemă cu multe necunoscute. Din această cauză, până nu de mult, ideea sancționării penale a persoanei juridice nu a fost susținută de codurile penale ale multor state, fiind evitată din teama de a nu încălca principiul personalității pedepsei penale, fapt care determină și astăzi ca unele dintre ele să se abțină de la asemenea reglementări.

Cuvinte-cheie: mediu, resurse acvatice, poluare, răspundere penală, ordine de drept, pericol social, valori sociale, victimă.

CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL ENTITY FOR WATER POLLUTION (Art. 229 CP RM)

Grigore ARDELEAN,
doctor of law, university lecturer, Academy „Ștefan cel Mare” of the Republic of Moldova
Marcel BOȘCANEANU,
PhD Candidate, Academy „Ștefan cel Mare” of the Republic of Moldova

Need consecration criminal liability of legal persons was born and has grown in conditions where, for centuries, the question of accountability of legal person was and actually still is a problem with many unknowns. Therefore, until recently, the idea of sanctioning of legal person wasn't supported by the penal codes of many Countries, is avoided for fear of not violated the principle of personality punishment, which leads today as some of them refrain such regulations.

Keywords: environment, water resources, pollution, criminal liability, rule of law, social risk, social, victim.

Introducere. În funcție de interesul urmărit, profitul pe care îl pot genera acțiunile de poluare a apei pentru făptuitor, cu excepția cazurilor de poluare accidentală, dar și reieșind din practica documentării acestor categorii de infracțiuni la nivel global, faptele în discuție sunt săvârșite în mod preponderent de către persoanele juridice, în special, cele cu scop lucrativ.

După cum se mai afirmă în literatura de specialitate [14, p. 347], nevoia reprimării penale a vătămarilor aduse mediului s-a numărat printre primele argumente formulate în favoarea admiterii principiului răspunderii penale a persoanelor juridice.

În acest context, problema a fost invocată în România încă din an. 1929 în cadrul Congresului Asociației Internaționale de Drept

Penal desfășurat la București. Cu câteva decenii mai târziu, în an. 1978, Comitetul european privind problemele infracționalității al CE a recomandat legiuitorului să recunoască persoanele juridice ca subiecte ale răspunderii penale, în special, pentru *infracțiunile ecologice* [11, p. 191]. Anume aceste entități sunt tentate cel mai frecvent să neglijeze normele legislației de mediu, deopotrivă cu cele ale legislației penale.

Metode aplicate și materiale utilizate. Urmărind scopul obținerii rezultatelor utile, precum și a soluțiilor inspirate pentru doctrină și practică în materia răspunderii penale a persoanei juridice pentru poluarea apei, am decis să recurgem la un șir de metode de cercetare eficiente după caracterul și natura lor, acestea fiind: metoda istorică, metoda analizei, metoda

sintezei, metoda deducției, metoda sistemică și metoda empirică.

Rezultate obținute și discuții. Astăzi nu mai este o noutate că amploarea și gravitatea daunelor ecologice, implicarea masivă a întreprinderilor și uzinelor în provocarea acestora și necesitatea unei reacții penale adecvate și eficiente, care să contribuie la protejarea mediului, au făcut ca răspunderea penală a persoanei juridice să reprezinte o problemă prioritară și importantă în domeniu [14, p. 347]. Cu toate acestea, în pofida diverselor modalități și forme de sancționare a persoanelor juridice pentru săvârșirea infracțiunilor, inclusiv celor de poluare a apei, un lucru este cert că la stabilirea regulilor de răspundere penală aplicabilă persoanei juridice cu scop lucrativ, legiuitorul trebuie să aleagă cu o deosebită și specială

atenție tactică de legiferare, ținând cont de un spectru mult mai larg de particularități, distincte de cele considerate la responsabilizarea făptuitorului persoană fizică.

Categoriile de persoane juridice pasibile să răspundă penal pentru infracțiunea de poluarea apei. Reieșind din conținutul normei de la art. 21 alin. (3) CP RM, potrivit căreia persoana juridică, *cu excepția autorităților publice*, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală, conchidem că toate categoriile de persoane juridice sunt responsabile penal în afară de cele de drept public.

Cu detalii despre ce reprezintă persoana juridică de drept public și cea de drept privat vine C.Civ. prin art. 57-59. Adică, sunt persoane juridice de drept public, statul și unitățile administrativ-teritoriale care participă la raporturile juridice civile pe poziții de egalitate cu celelalte subiecte de drept. Respectiv, persoanele juridice de drept privat se pot constitui liber doar în una din formele prevăzute de lege, pot avea scop lucrativ (societățile comerciale) și scop nelucrativ (fundatia, instituția, asociația).

În context, o problemă aparte, credem noi, o constituie cea a faptului dacă pot fi supuse răspunderii penale întreprinderile de stat și întreprinderile municipale. Acestea din urmă au un regim juridic deosebit, odată ce sunt considerate persoane juridice cu scop lucrativ, iar prin urmare ținând cont de prevederile art. 59 alin. (2) C.Civ. sunt de drept privat, dar înființate de persoane juridice de drept public (statul și unitățile administrativ-teritoriale). Cu atât mai mult, potrivit art. 179 alin. (4) C.Civ. statul nu răspunde pentru obligațiile lor și invers, iar potrivit art. 13 alin. (2) lit. (d) și alin. (3¹) din Legea cu privire la întreprinderea de stat nr. 146/1994 profitul obținut de acestea sunt virate la bugetul de stat [9].

Aici ne punem întrebarea, oare se va atinge scopul pedepsei penale atunci când prin forța coercitivă a statului se va aplica sancțiune sub formă de amendă entităților avute în discuție ce aparțin tot statului? Oare banii care urmează să ajungă în bugetul statului sub formă de amendă nu vor diminua veniturile care urmau să fie încasate tot de către stat?

De cealaltă parte, care va fi efectul sancțiunii față de întreprinderea de stat sau municipală, dacă ar achita statului, spre exemplu, 53 000 amendă pentru infracțiunea de poluarea apei, iar ce a mai rămas din venitul obținut în acel an, spre exemplu 350 000, va fi defalcat tot în bugetul de stat, când se putea în caz de nesancționare să transmită statului suma totală de 403 000 lei.

Deci observăm că răspunderea penală față de întreprinderile de stat și cele municipale în calitatea lor de persoane juridice de drept privat nu este rezonabilă și eficientă, fapt ce determină a se renunța la ideea sancționării lor penale alături de autoritățile publice.

De asemenea, în multe jurisdicții, legea penală nu se aplică în mod necesar tuturor categoriilor de persoane juridice. Cel mai frecvent, statul, subdiviziunile acestuia, și alte autorități publice sunt imune la răspunderea penală. Această abordare prevalează și printre țările Europei de Est și ale Asiei Centrale, unde aproape toate prevăd în legislație că statul, provinciile autonome, municipalitățile și alte autorități publice nu sunt supuse răspunderii penale. În anumite țări, organizațiile internaționale sau persoanele juridice care exercită funcții publice sunt adăugate la această listă.

Cu toate acestea, există legislații în care nu se face o delimitare strictă între subiecții persoane juridice de drept public sau privat pasibili de răspundere penală, existând o combinație de situații și împreju-

rări în care și autoritățile publice răspund penal.

În Croația și Macedonia, excepția privind guvernele locale acoperă doar infracțiunile comise în cadrul domeniului lor de activitate. Dacă este comisă o infracțiune cu depășirea autorității lor, guvernul local și unitățile sale sunt responsabile ca orice altă persoană juridică [18, p. 31]. Adică, o autoritate publică care nu are competențe în domeniul protecției mediului, dar a săvârșit o infracțiune de poluare a apei, va răspunde penal. Potrivit unor relatări [13, p. 78-79], în dreptul penal francez o autoritate publică poate fi trasă la răspundere penală și pentru infracțiuni ecologice, ceea ce reprezintă un imbold pentru doctrinarii români care cer lărgirea ariei în care se aplică răspunderea penală a persoanei juridice și a cercului de persoane.

În principiu, toate persoanele juridice pot fi judecate penal și pot suporta răspundere penală, cu excepția uneia, în speță, a statului. Astfel legiuitorul francez, așa cum și cel al majorității statelor, a exclus aceasta statuând că nu este posibil a fi și judecător și parte; statul nu se poate pedepsi pe sine [16, p. 90].

Totuși există cazuri când și unele persoane juridice de drept public pot săvârși infracțiuni de poluarea apei, acestea fiind adesea comise din neglijența personalului logistic, însă nu trebuie să uităm că făptuitorii pot fi pedepsiți în mod individual, atât pentru infracțiunea de poluarea apei, cât și pentru neglijență în serviciu. Din aceste considerente, credem că persoanele juridice de drept public trebuie să fie exceptate de la răspunderea penală. De altfel, nu vedem prin aceasta posibilitatea atingerii scopului pedepsei atunci când amenda va fi achitată din contul bugetului public al autorității respective în contul bugetului autorității ce percepe amenda, care până la urmă rămâne a fi tot a statului.

Problema răspunderii penale

autonome în cadrul răspunderii aplicate față de persoana juridică.

În general, este acceptat faptul că răspunderea unei persoane juridice nu trebuie să excludă răspunderea unei persoane fizice pentru aceeași faptă ilicită, și viceversa: sancționarea unei persoane fizice nu trebuie să excludă punerea sub acuzare a unei corporații [18, p. 27].

Într-adevăr, dacă autorul infracțiunii de poluarea apei este o persoană juridică cu scop lucrativ, care a acționat prin intermediul angajatului său ordonându-i să neglijeze condițiile impuse de lege, acesta, de asemenea, trebuie sancționat penal, atâta timp cât legea îi garantează dreptul de a refuza executarea unui ordin. Or, potrivit alin. (2) al art. 40¹ CP RM, neexecutarea ordinului sau dispoziției vădit ilegale exclude răspunderea penală. În caz contrar, în temeiul primei părți a aceleiași norme, persoana care a comis intenționat infracțiunea în vederea executării ordinului vădit ilegal ale superiorului său răspunde penal în temeiuri generale.

Tot astfel, în temeiul art. 21 alin. (5) CP RM, răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită. Spre exemplu, dacă angajatul X, din cauza neîndeplinirii corespunzătoare a atribuțiilor de serviciu a admis deversarea apei reziduale într-un obiectiv acvatic sau în sol, acesta va răspunde pentru infracțiunea de poluarea apei săvârșită prin inacțiune alături de persoana juridică. Or, acest fapt este posibil și în cadrul altor forme de răspundere. Vorbim aici despre răspunderea civilă a comitentului pentru fapta prepusului (art. 1403 C.Civ. – comitentul răspunde pentru prejudiciul cauzat cu vinovăție de prepusul său în funcțiile care i s-au încredințat), primul fiind întotdeauna solvabil în comparație cu ultimul.

În acest sens, deși legislația noastră penală nu prevede expres

răspunderea penală pentru fapta altuia, în doctrina contemporană și în dreptul pozitiv străin, ideea răspunderii penale pentru fapta altuia este admisă, considerându-se că în sens larg și participația penală este considerată o formă a răspunderii penale pentru fapta altuia. Spre exemplu, instigatorul răspunde pentru fapta care din punct de vedere material a fost săvârșită de altul [15, p. 110].

De altfel, în mod implicit și legislația penală națională prevede răspunderea pentru fapta altuia (angajatului). Or, potrivit art. 21 alin. (3) lit. c) „fapta a fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere”. În sens restrâns, răspunderea penală pentru fapta altuia presupune ca acea persoană să fi contribuit cu intenție la săvârșirea ei [20, p. 85]. Și până la urmă, în cazul poluării accidentale (scufundarea unei nave ce transportă petrol), responsabilitatea trebuie să fie pusă pe seama deținătorului izvorului de pericol sporit. Evident, ne referim aici doar la condițiile în care ne încadrăm în limitele sancțiunii monetare (pedeapsa sub formă de amendă). Or, aceasta din urmă, de asemenea joacă un rol compensator. Banii acumulați din amenzi în bugetul de stat urmează a fi repartizați la etapa actuală noului minister al agriculturii, dezvoltării regionale și mediului pentru realizarea programelor naționale de îmbunătățire a condițiilor de mediu. Cu această ocazie, ținem să menționăm că legislația de mediu anterioară (art. 84 din Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 1515/1993 în redacția de până la 16.12.16) prevedea expres că sursele de formare a fondurilor ecologice sunt: plățile pentru poluarea mediului, *amenzi-le pentru încălcarea legislației cu privire la protecția mediului*.

Totodată, revenind la ideea de mai sus, adică cea a poluării accidentale, spunem că în momentul

în care angajatul a săvârșit fapta de poluare a apei din imprudență, pe timpul acesteia făptuitorul a acționat tot în interesul persoanei juridice la care era angajat. Chiar și atunci când făptuitorul persoană fizică acționează din intenție față de faptă, până la urmă aduce foloase întreprinderii, fiind neglijent chiar față de atribuțiile sale. Acesta profitând prin economisire de surse financiare ce urma să le cheltuiască ocazia construirii și întreținerii sistemelor de canalizare, depozitare și prelucrare a apei menajere.

Deci interesul urmărit poate consta în obținerea unui profit sau evitarea unei pierderi [105, p. 59]. În acest caz va putea fi vorba despre infracțiuni comise de însăși persoana juridică și despre infracțiuni comise în contul său [15, p. 280].

Astfel, potrivit unor opinii [18, p. 28], o asemenea abordare permite tragerea la răspundere a corporațiilor în cazul în care în urma investigației se stabilește că fapta ilicită a fost comisă în interesul corporației, dar nu poate să determine cursul complet al evenimentelor.

De altfel, o asemenea abordare este insuflată de însăși legislația penală în vigoare, unde în art. 21 alin. (3) CP RM se menționează că o persoană juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități și se constată cel puțin una din următoarele circumstanțe: a) fapta a fost săvârșită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, care a acționat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice.

Evident, ceea ce nu suntem de acord în conținutul normei citate e că și persoana fizică neîmputerni-

cită cu funcții de răspundere poate acționa independent la săvârșirea unei fapte infracționale ce a cauzat poluarea apei. Spre exemplu, îndeplinind funcția de șofer al întreprinderii VSR, X pentru a economisi timp și motorină a deversat apa reziduală într-un iaz, atunci când trebuia să o transporte spre a o deversa într-un recipient destinat depozitării acesteia aflat la o distanță mai mare, fără ca timpul și motorina economisită să-l avantajeze cu ceva pe acesta. Da, în literatura de specialitate încă mai există păreri contradictorii cu privire la statutul persoanei fizice acțiunile căreia să fie considerate fapte ale persoanei juridice.

Autorul român L. Pop [19, p. 227-228] consideră că drept fapte ale persoanei juridice pot fi considerate doar faptele persoanelor ce îndeplinesc funcții de conducere.

În același timp, alți autori [21, p. 89] rămân de părerea, și credem că pe bună dreptate, că fapte ale persoanei juridice pot fi considerate nu doar cele săvârșite de organele de conducere, dar și acele fapte care decurg din actele decizionale ale acestora, precum și faptele realizate în interesul persoanei juridice, chiar dacă nu au rezultat dintr-un act decizional.

Așadar, la identificarea subiectului vinovat de săvârșirea infracțiunii de poluarea apei, în circumstanțe în care aceasta este săvârșită de o persoană juridică, pentru o maximă respectare a principiului individualizării răspunderii penale este necesar a fi identificat cu o specială atenție subiectul concret care a profitat de pe urma faptei. Or, nu pot fi excluse în totalitate și infracțiunile săvârșite de angajați, din intenție față de faptă și fără știrea angajatorului, infracțiuni de pe urma cărora profită doar ei. Cu toate acestea, în subsidiar trebuie să răspundă și persoana juridică, făcându-se vinovată de nesupravegherea activității acestora sau supravegherea și gestionare insufi-

cientă a acțiunilor personalului. Într-o speță din jurisprudența franceză, conducătorul unei întreprinderi a fost condamnat pentru că nu a atras atenția unui angajat care prin fapta sa a ocazionat poluarea unui curs de apă [15, p. 111].

Răspunderea penală a persoanelor juridice pentru poluarea apei în cazul în care acestea s-au reorganizat, diminuat intenționat patrimoniul ori s-au desființat constituie actualmente o altă problemă majoră pentru multe țări, nemaivorbind de RM, o problemă de mare actualitate, atât pentru doctrină, cât și pentru cei ce înfăptuiesc justiția. Deși încă nu s-a pus bine la punct mecanismul responsabilizării penale a persoanelor juridice pentru infracțiuni, iată că deja practica raportează noi impedimente în asigurarea aplicabilității depline și nelimitate a răspunderii penale față de toate persoanele juridice vinovate. Problema e că până a se pune în aplicare mecanismul discutat, entitățile respective au și găsit unele soluții de a se eschiva de la răspundere penală.

Una dintre aceste modalități de eschivare ar fi reorganizarea sub toate formele prevăzute de legislația civilă, adică prin fuziune (contopire și absorbție), dezmembrare (divizare și separare) sau transformare (art. 69 C.Civ.).

O altă posibilitate a persoanei juridice de a se eschiva de la răspunderea penală constă în diminuarea patrimoniului său prin acte juridice de înstrăinare, de regulă, simulate. În acest caz, pe lângă faptul că scapă de răspundere penală, mai și intră în insolabilitate, fapt care o facilitează atâta timp, cât statul prin legislația sa, într-un fel sau altul, o ia sub protecție specială (Cap. III din Legea insolabilității nr. 149/2012 [10]), ajutând-o să depășească această stare, evident dacă nu va demonstra crearea intenționată a stării respective (art. 252 CP RM).

O a treia situație ar fi dizolvarea

persoanei juridice în temeiul art. 86 C.Civ.

Într-adevăr, aceste trei situații descrie prezintă o problemă serioasă pentru cei ce înfăptuiesc justiția, dar deopotrivă și pentru legiuitor, atâta timp cât normele elaborate în scopul asigurării tragerii la răspundere penală a persoanelor juridice nu se bucură de finalitate. Or, după cum se afirmă în cadrul unor studii și, pe bună dreptate, într-un sistem eficient de răspundere corporativă, operațiunile corporative, cum sunt fuzionarea unei societăți cu altă societate, sau desprinderea unei părți a societății pentru a forma o nouă entitate, nu ar trebui să permită unei entități evitarea responsabilităților sale [18, p. 31].

Evident, în legislația națională efectul negativ al tuturor situațiilor descrie pentru creditori, poate fi preîntâmpinat, evitat mai bine zis, doar într-un singur compartiment din toate celelalte compartimente ale dreptului. Anume în domeniul legislației civile, atâta timp cât ea impune anumite restricții față de persoanele juridice care intenționează a se reorganiza ori soluții juridice pentru cei care vor avea de suferit de pe urma reorganizării acesteia. Bunăoară, art. 70 al C.Civ. reglementează succesiunea de drept în cazul reorganizării persoanei juridice. Aici, spre exemplu, în temeiul alin. (2) al normei avute în vedere, în cazul absorbției unei persoane juridice de către alta, drepturile și obligațiile persoanei juridice absorbite trec la persoana juridică absorbantă în conformitate cu actul de transmitere. Însă același lucru nu este prevăzut și de legislația penală. Deci așa se întâmplă că în cazul în care o persoană juridică absorbită printr-o operațiune de fuziune a comis o infracțiune, persoana juridică absorbantă nu poate fi urmărită penal, deoarece fuziunea nu permite transmiterea responsabilității penale [13, p. 79].

Un alt aspect este cel al faptului că legislația noastră penală nu

prevede răspunderea succesoriilor de drepturi patrimoniale, ceea ce în cazul persoanei juridice cu scop lucrativ ar fi admisibilă, atâta timp cât sancțiunea se rezumă doar la amendă. Astfel, cu toate că pe undeva se atentează la principiul personalității răspunderii penale, totuși această tactică de reglementare prevalează asupra intereselor pecuniare, mai ales în materie de mediu.

Printre altele, potrivit art. 107¹, paragraf 1, din CP al Georgiei [7], răspunderea penală se aplică entităților juridice comerciale și non-comerciale și *succesorilor legali ai acestora*. Însă viitoarea jurisprudență trebuie să clarifice dacă această prevedere permite guvernului central al statului să fie urmărit în instanță [18, p. 31], pentru că aici iarăși ne ciocnim de aceeași problemă, ineficiența pedepsei penale atunci când statul răspunde față de sine.

În această direcție, deși observăm că legislația procesual penală prevede ordinea succedării în drepturi a victimei unei infracțiuni, ea nu prevede și ordinea de succesiune a obligațiilor făptuitorului, evident doar a obligațiilor persoanei juridice pentru săvârșirea infracțiunii. Prin urmare, o asemenea completare a art. 81 din CPP care să prevadă și ordinea de succedare a făptuitorului persoană juridică pentru săvârșirea infracțiunii o vedem destul de reală și cu perspectivă, care ar avantaja factorii de mediu, ori de câte ori vor fi vătămați prin infracțiune. Pentru aceasta este necesar, înainte de toate, ca și art. 21 CP RM să încorporeze o asemenea prevedere, spre exemplu, într-un nou alin.(3³) cu textul „*succesorii persoanei juridice cu scop lucrativ vor răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite de persoanele juridice în limita patrimoniului succedat*”.

Revenind la problema eschivării persoanei juridice de la răspundere penală prin intermediul metodelor

arătate, considerăm că soluțiile trebuie căutate și în legislația procesual penală, având în vedere că, de regulă, la normele ei se recurge în faza de urmărire penală. Spre exemplu, ar fi binevenită completarea listei măsurilor preventive prevăzute la art. 175 CPP cu un nou alin. (3¹) care să prevadă măsuri preventive aplicate în cursul urmăririi penale față de persoanele juridice care au săvârșit infracțiuni, cum ar fi:

- *interzicerea reorganizării sub orice formă sau dizolvării persoanei juridice;*

- *suspendarea reorganizării persoanei juridice, dacă infracțiunea a fost săvârșită anterior inițierii procedurii de reorganizare;*

- *interdicția emiterii de cecuri pe perioada desfășurării urmăririi penale;*

- *interzicerea înstrăinării întreprinderii, transmiterii prin moștenire a capitalului social sau a unor părți din acesta;*

- *interzicerea încheierii actelor juridice cu orice titlu care ar diminuea patrimoniul persoanei juridice.*

Forme de sancțiuni penale aplicabile persoanelor juridice pentru săvârșirea infracțiunii de poluarea apei. Una din problemele de bază ce a stat până nu demult în calea reglementărilor ce aveau să prevadă răspunderea penală pentru persoana juridică, pe lângă cea a faptului că ea constituie o abstracțiune lipsită de voință și conștiință, este cea a imposibilității de a vedea și, de fapt, identifică o formă adecvată de sancțiune, care să mai fie și eficientă în cazul aplicării.

Evident, prima și cea mai reală în aplicare, în special, ținând cont de scopul economico-financiar urmărit de persoanele juridice cu scop lucrativ, a fost amenda, fapt recunoscut de toate statele lumii care prevăd răspunderea penală a categoriei respective de subiecți. Într-adevăr, după cum se mai

susține, sancțiunile monetare au fost întotdeauna principalul remediu pentru pedepsirea corporațiilor. Și, după cum este menționat mai sus, este de asemenea singura pedeapsă prevăzută de instrumentele de drept internațional.

Astfel, este rezonabil să se declare că eficacitatea, proporționalitatea și caracterul descurajant al cadrului de sancționare depind în mare măsură de problema privind cuantumul amenzii, dacă acesta este considerat suficient [18, p. 38-39].

Dincolo de aceasta, cuantumul pedepsei pecuniare ce urma a fi stabilit pentru diferite genuri de încălcări a constituit cea de-a doua îngrijorare, căutându-se a se înțelege cum va funcționa mecanismul sancționator respectiv. Mulți au crezut la început, dar și în prezent sunt de aceeași părere, că dacă persoana juridică cu scop lucrativ care a comis o infracțiune dispune de capital social, este mai solvabilă în comparație cu persoana fizică, scopul activității este doar de profit etc., poate suporta o sancțiune pecuniară mult mai mare. În literatura franceză de specialitate [12, p. 273-274] s-a apreciat că sancțiunile pecuniare consistente și măsurile specifice (restricționarea accesului la piețe, dizolvarea persoanei juridice) sunt mai eficiente.

În același timp, nu s-a pus și întrebarea, oare prin stabilirea unor amenzi exagerate de către stat, achitarea acestora de către persoanele juridice nu vor lovi cumva în însuși bugetul statului, capacitatea lui economică, binele societății etc.? Or, atunci când persoana juridică va suporta o pedeapsă financiară de proporții apare și riscul ca aceasta să intre în insolvabilitate, să nu-și poată plăti impozitele, taxele și alte contribuții față de stat. Acesta a și fost motivul reproșului adus tezei potrivit căreia persoana juridică trebuie să fie sancționată pecuniar mult mai sever, argumentându-se prin faptul că sancțiunea penală ar însemna deturnarea sco-

pului persoanei juridice [14, p. 345]. Totodată, trebuie să se țină cont că argumentele invocate nu trebuie să constituie o scuză pentru persoanele juridice, un temei de a profita și, astfel, de a comite infracțiuni nestingerit. De aceea, în schimbul „domolirii” sancțiunii financiare aplicabile acestora, s-a recurs la aplicarea unor sancțiuni complementare.

Clar, diversitatea acestora a variat tot timpul de la stat la stat, de la sistem și tactică de legiferare la alta, de la regiune la regiune etc. Spre exemplu, CP francez [6] stabilește amendă pentru persoanele juridice de cinci ori mai mare decât cea stabilită persoanelor fizice. După legislația noastră, decalajul dintre cuantumul amenzii aplicate persoanelor fizice și cel al amenzii stabilite pentru persoana juridică nu este atât de mare. Dacă cuantumul maxim al amenzii stabilit persoanei fizice pentru infracțiuni din interes material este de până la 20 000 unități convenționale, atunci în cazul persoanelor juridice limita maximă este de până la 60 000 unități convenționale (art. 64 alin. (3) și alin. (4) din CP RM). O modalitate destul de interesantă a stabilirii cuantumul amenzii pentru persoana juridică a fost adoptată de noul CP al României [5; 8] (art. 137) care introduce sistemul zilelor-amendă. Potrivit alin. (2) al normei menționate, cuantumul amenzii se stabilește prin sistemul zilelor – amendă. Suma corespunzătoare unei zile – amendă, cuprinsă între 100 și 5000 lei, se înmulțește cu numărul zilelor-amendă, care este cuprins între 15 zile și 600 de zile. După cum spuneam mai sus, pe lângă sancțiunea pecuniară sub formă de amendă, în majoritatea legislațiilor mai sunt prevăzute și sancțiuni complementare. În art. 131-139 din CP francez, sunt prevăzute un șir de sancțiuni complementare, multe din ele putând fi utilizate și în domeniul protecției mediului: interdicția de a exercita

anumite activități profesionale, închiderea definitivă sau pe o durată de cinci ani a unei întreprinderi folosită pentru comiterea infracțiunii, excluderea de pe piața publică, confiscarea bunurilor care pot servi la comiterea infracțiunii sau sunt produs al acesteia, afișarea și publicarea deciziilor [15, p. 279].

Legislația penală a RM la compartimentul stabilirii pedepselor complementare este mai rezervată, în sensul că stabilește doar trei tipuri de sancțiuni care pot fi aplicate atât ca pedepse principale, cât și ca pedepse complementare. Este vorba de amendă, privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate și lichidarea acesteia (art. 63 alin. (1) lit. a), lit. b) și lit. c)). Ținând cont de acestea, considerăm că legiuitorul ar trebui să recurgă la diversificarea formelor de sancționare a persoanelor juridice, în condițiile în care s-au diversificat în ultimul timp și metodele de săvârșire a diferitor infracțiuni, s-au diversificat înseși faptele ce se califică drept infracțiuni, a luat amploare fenomenul asocierii pentru desfășurarea diferitor activități în comun, a capacităților de producere, a formelor de efectuare a diferitor plăți etc.

Ce este mai important, în materie de mediu, formele de sancționare a persoanelor juridice pentru a atinge scopul pedepsei penale din contul căreia ar fi posibilă și suficientă refacerea componentelor de mediu afectate pot fi și mai variate, mai specifice și mai eficiente.

După cum susține și doctrina în materie de mediu [14, p. 269], în planul pedepselor, nevoia unor dimensiuni noi, inedite, s-a exprimat prin apariția, pe lângă sancțiunile tradiționale, a altora noi, ca de exemplu formele de răspundere a persoanei juridice: închiderea pe o anumită perioadă sau definitivă a activităților poluante, plasarea sub supraveghere judiciară, excluderea de pe piețele publice, interdicția pentru o anumită perioadă de a emi-

te cecuri, interdicția de a face apel public la împrumuturi, interdicția de a exercita anumite activități sociale sau profesionale, dizolvarea persoanei juridice care a deturnat scopul ori obiectul său de activitate pentru comiterea infracțiunii, afișarea și difuzarea hotărârii judecătorești de condamnare.

Totuși, în pofida multitudinii variantelor de pedepse propuse spre a fi stabilite persoanelor juridice în calitate de sancțiuni complementare, dar și cele care există deja în legislația unor state, după părerea noastră, doar unele din ele s-ar bucura de succes și eficiență prin aplicare. Spuneam mai devreme că selectarea formelor de sancțiuni pentru persoanele juridice trebuie să se facă cu o specială și deosebită atenție, precedată de numeroase calcule și chibzuiri, pentru a nu afecta odată cu aplicarea acestora interesele economico-sociale ale statului, pentru a nu afecta existența și funcționalitatea acestora pe mai departe. Sancțiunile cum ar fi suspendarea activității, publicarea deciziei instanței, limitarea accesului pe piață nu constituie cele mai inspirate și adecvate căi pe care s-ar crede că se poate de ajuns direct la scopul pedepsei.

Drept urmare a celor argumentate, credem de cuviință ca lista sancțiunilor complementare aplicabile persoanelor juridice să fie extinsă și în legislația penală națională. Punem accentul pe pedepse complementare, având în vedere că amenda în calitate de sancțiune principală trebuie aplicată de fiecare dată, ceea ce nu este specific, dar ar trebui să fie și legislației noastre.

Astfel, propunem modificarea și completarea art. 63 din CP RM după cum urmează:

(1) Persoanelor juridice li se pot aplica următoarele pedepse:

- a) amendă;*
- b) privare de dreptul de a exercita o anumită activitate;*
- c) interdicția de a participa la*

proceduri de achiziție publică pe o perioadă de la 6 luni la 1 an;

d) lichidarea persoanei juridice în cazul folosirii calității sale la săvârșirea infracțiunii.

(2) Amenda se aplică în calitate de pedeapsă principală.

(3) Sancțiunile prevăzute la alin. (1) lit. b), c) și d) se aplică în calitate de pedeapsă complementară.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul Civil al Republicii al Moldova, adoptat prin Legea nr.1107-XV din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86.
3. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008, Monitorul Oficial nr. 3-6 din 16.01.2009.
4. Codul Penal, aprobat prin Legea nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74. art. 227, 228
5. Codul penal al României. Nr. 286 din 17 iulie 2009. În: Monitorul Oficial al României, 24 iulie 2009, nr. 510.
6. Criminal Code of the French Republic, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-code-sâ> Criminal Code of Georgia. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>. (vizitat la 16.08.2017).
7. Criminal Code of the Republic of Romania, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.
8. Legea Republicii Moldova cu privire la întreprinderea de stat. Nr.146 din 16.06.1994. Publicat: 25.08.1994 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 2.
9. Legea insolvabilității a Republicii Moldova. Nr.149 din 29.06.2012. Publicat: 14.09.2012 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 193-197.
10. Borodac A. ș. a. Manual de drept penal. Partea generală. Chișinău: Tipografia centrală, 2005.
11. Bouloc B. Droit pénal général. 20e edition. Paris: Dalloz, 2007.
12. Buruiană O., Botnaru S. Răspunderea penală a persoanei juridice. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2015, nr.8(88).
13. Duțu M., Duțu A. Răspunderea în dreptul mediului. București: Academiei Române, 2015.
14. Gorunescu M. Infracțiuni contra mediului înconjurător. București: C.H. Beck, 2011.
15. Iacob M. Modelul francez și cel belgian al răspunderii persoanelor juridice pentru comiterea faptelor infracționale. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2015, nr.11.
16. Lascu I. Răspunderea penală a persoanei juridice în lumina noului Cod penal. În: Papers of the Sibiu Alma Mater University Conference. Fifth Edition, 2011, Volume 2.
17. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. Răspunderea persoanei juridice pentru corupție în Europa de Est și Asia Centrală. OECD, 2015. 92 p. <https://www.oecd.org/corruption/acn/ACN-Liability-of-Legal-Persons-RO.pdf> (vizitat 02.08.2017).
18. Pop L. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Tratat. Iași: Chemarea, 1996.
19. Soyser J. C. Droit pénal et procédure pénale. Paris: L.G.D.J., 2012. 505 p.
20. Trofimov I., Ardelean G., Crețu A. Dreptul mediului. Chișinău: Bons Offices, 2015.

Informația despre autori:

Grigore ARDELEAN,
doctor în drept, lector universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a
MAI al Republicii Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru,
tel.069314635

Marcel BOȘCANEANU,
doctorand, Academia „Ștefan
cel Mare” a MAI al Republicii
Moldova
e-mail: marcel842002@mail.ru,
tel. 079993182

Information about authors:
Grigore ARDELEAN,
doctor of law, university lecturer,
Academy „Ștefan cel Mare” of
MIA of the Republic of Moldova
e-mail: ardeleangrigore@mail.ru,
tel. 069314635

Marcel BOȘCANEANU,
PhD Candidate,
Academy „Ștefan cel Mare” of
MIA of the Republic of Moldova
e-mail: marcel842002@mail.ru,
tel. 079993182